

Internacionalizacija VET sistema na Zapadnom Balkanu

Rezultati projekta i opšti nalazi za zajedničko sagledavanje mogućnosti uspostavljanja osnova za postizanje mobilnosti u svrhu učenja u zemljama Zapadnog Balkana

„Podrška obrazovanju i potencijalu mladih na Balkanu ključna je za dalji razvoj regiona i preduslov za miran suživot i pomirenje“.

COM(2018) 65 konačna verzija, Zapadni Balkan

“Internacionalizacija nije sama po sebi svrha. Ona je sredstvo za pripremu učenika za učenje, život i rad u interkulturalnom društvu i međunarodnom tržištu rada“.

NUFFIC, Holandska organizacija za internacionalizaciju u obrazovanju

1.	Uvod	2
2.	Rezime projekta	3
3.	Partnerstvo	4
3.1.	Uniser soc coop	6
3.2.	EfVET	7
3.3.	Da Vinci College	7
3.4.	SEPR	8
3.5.	MCAST	8
3.6.	INCOMA	8
3.7.	ZNI	8
3.8.	MODE	9
3.9.	Privredna komora Srbije	9
3.10.	Albanian Skills	9
3.11.	Privredna komora Crne Gore	10
3.12.	IUS Centar za cjeloživotno učenje Bosna i Hercegovina	10
3.13.	Prishtina REA	10
3.14.	Nacionalni centar za razvoj inovacija i preduzetničkog učenja	11
4.	Implementirane aktivnosti	11
4.1.	Mobilnost učenika Zapadnog Balkana	11
4.2.	Mobilnost nastavnika i zaposlenih	12
4.3.	Zadaci vezani za obuku i nastavu	13
4.4.	Transverzalne aktivnosti	14
5.	Glavni rezultati	15
5.1.	Program mobilnosti učenika	15
5.2.	Izgradnja kapaciteta zaposlenih	15
5.3.	Sistem integracije i razvoj EU mreže	16
6.	Metodologija	16
7.	Uticaj	17
8.	Zaključci i preporuke	18

1. Uvod

Internacionalizacija sistema za srednje stručno obrazovanje (VET) na Zapadnom Balkanu je vremenom postala jedan od prioriteta na dnevnom redu Berlinskog procesa. Strateški značaj podrške mobilnosti učenika i zaposlenih u svrhu učenja u zemljama koje su u procesu proširenja priznat je u komunikaciji Evropske komisije „*Vjerodostojna perspektiva proširenja i pojačano angažovanje EU na Zapadnom Balkanu*“¹ u kojoj se navodi:

“Neophodno je pružiti poboljšanu podršku obrazovanju, posebno stručnom obrazovanju i obuci (...). Erasmus + sredstva će se udvostručiti kako bi se pomoglo još većem broju mladih Zapadnog Balkana da studiraju i steknu iskustvo u EU, čime će se unaprijediti ekonomski razvoj i promovisati zajedničke vrijednosti”.

U jesen 2018. godine, Evropska komisija je objavila pilot poziv za „*Pilot program VET mobilnosti za zemlje proširenja i Afriku*“², čiji se opšti cilj ogledao u pružanju doprinosa poboljšanju i modernizaciji VET sistema u zemljama proširenja i Africi. Konkretno, poziv je imao za cilj promovisanje aktivnosti mobilnosti za unaprjeđenje vještina i kompetencija nastavnika, učenika i menadžera u stručnom obrazovanju i profesionalnih perspektiva učenika, jačajući veze između stručnog obrazovanja i tržišta rada.

U okviru poziva, projekat „*Internacionalizacija VET sistema na Zapadnom Balkanu*“³ (INTERVET WB) omogućio je zajednički rad 14 organizacija uključenih u VET projekat iz 14 zemalja (uključujući svih šest zemalja Zapadnog Balkana) u cilju uspostavljanja osnova za razvoj mobilnosti i evropske dimenzije učenja u zemljama proširenja.

Projekat je izgrađen na pretpostavci da, kako bi mobilnost postala stvarnost u ovim zemljama, postoji potreba za uvođenjem „kulture mobilnosti u svrhu učenja“ koju je Evropa razvila od pokretanja programa Erasmus 80-ih godina. Posebno je bitno informisati nastavnike i direktore u oblasti stručnog obrazovanja o mobilnosti u svrhu učenja i povećati njihove kompetencije u planiranju i upravljanju procesima projekata mobilnosti.

Polazeći od ove perspektive, projekat INTERVET WB je implementiran od januara 2020. do oktobra 2023. godine i podrazumijevao je mobilnosti za ukupno 426 učenika i 165 zaposlenih sa Zapadnog Balkana, istovremeno izgrađujući osnov za „sistem mobilnosti“ koji je u stanju da omogući da ova prilika bude dugoročno održiva u svim ovim zemljama.

Ovaj dokument ima za cilj da podijeli glavne rezultate projekta i nalaze koji bi mogli da obezbijede dodatnu vrijednost postojećim razmišljanju o internacionalizaciji VET sistema na Zapadnom Balkanu u okviru perspektive proširenja.

Ovaj dokument počinje rezimeom projekta (poglavlje 2), kratkim opisom projekta, koji sumira glavne elemente i prezentacijom partnerstva (poglavlje 3), kao i detaljnim opisom svih uključenih partnera. Četvrto poglavlje je posvećeno opisu sprovedenih aktivnosti, dok su u petom poglavlju predstavljeni glavni rezultati. Usvojena metodologija je opisana u poglavlju 6, dok je analiza uticaja prikazana u poglavlju 7. Najbolje prakse i uspješne priče (poglavlje 8) usmjerene su na neke od ostvarenih

¹ COM(2018) 65 konačna verzija

² EAC/S34/2018

³ EAC 2019-0571 INTERVET WB

rezultata u vezi sa iskustvom učesnika, održivošću projekta i širenja. Posljednje poglavlje (poglavlje 9) posvećeno je ključnim lekcijama i preporukama za Evropsku komisiju i stručnjake iz struke koji su spremni da dalje razvijaju svoju saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana.

2. Rezime projekta

Projekat INTERVET WB je skraćena za „Internacionalizacija VET sistema na Zapadnom Balkanu“, Projekat je 2019. godine finansirala Evropska komisija u okviru Poziva „EAC/S34/2018, Pilot VET program mobilnosti za zemlje proširenja i Afriku“.

Inicijativa je omogućila zajednički rad u trajanju od skoro četiri godine - od januara 2020. do oktobra 2023. – ukupno osam organizacija uključenih u VET aktivnosti u državama članicama Evropske unije (Belgija, Francuska, Italija, Malta, Holandija, Poljska, Slovenija, Španija) i šest organizacija iz država koje su u procesu proširenja (Albanija, Bosna i Hercegovina, Kosovo, Crna Gora, Sjeverna Makedonija, Srbija).

Opšti cilj INTERVET WB projekta bio je da se poboljša kvalitet pružanja stručnog obrazovanja u šest zemalja Zapadnog Balkana, čime se UNAPREĐUJE zapošljivost mladih kroz organizovanje mobilnosti VET učenika i zaposlenih u svrhu učenja. Sprovedenjem svake projektne aktivnosti, akcenat je bio postavljen na stvaranje sistema koji će ovu priliku učiniti dugoročno održivom.

Zbog izbijanja Covid-19 pandemije, koja se proširila tokom prve godine projekta, nisu sprovedene sve planirane aktivnosti, usled ograničenja putovanja i pitanja vezanih za vakcinu. U svakom slučaju, uz određena prilagođavanja formi i rokova, postignuti su svi opšti rezultati sa pozitivnim uticajem na sve uključene partnere.

U cilju postizanja opšteg cilja, projekat se fokusirao na dvije glavne vrste međusobno povezanih aktivnosti: mobilnost učenika u stručnom obrazovanju i izgradnju kompetencija stručnog osoblja.

Ključna projektna aktivnost, mobilnost VET učenika, omogućila je da 426 učenika steknu iskustvo kroz 372 programa kratkoročne mobilnosti i 54 programa dugoročne mobilnosti. Učenici su obavljali praksu u trajanju od jednog do tri mjeseca u evropskim kompanijama sa sjedištima u Italiji, Francuskoj, Španiji, Sloveniji ili Poljskoj, čime su obogatili svoje iskustvo obukom sa međunarodnim dimenzijama učenja i učenja na radnom mjestu.

U isto vrijeme, bilo je uključeno ukupno 184 VET nastavnika i zaposlenih u međunarodnim mogućnostima izgradnje kapaciteta. Organizovane su različite vrste aktivnosti usmjerene na VET nastavnike i zaposlene kako bi se zaposleni iz zemalja ZB pripremilo za upravljanje mobilnošću učenika u cilju podrške razvoju novih vještina, kompetencija i znanja zahvaljujući razmjeni i vršnjačkom učenju sa praktičarima iz EU. Nastavnici i zaposleni iz zemalja ZB su posebno bili uključeni u: tri runde mobilnosti u praktičnoj obuci u EU, tri ljetnje škole, tri seminara tematskih timova EfVET-a i treninga za Uniser-ovu nedjelju nastavnika.

Osim toga, organizovano je 33 obuke i nastavnih zadatka, uključujući Uniser-ove zaposlene koji su posjetili sve zemlje Zapadnog Balkana kako bi obučili nastavnike, direktore i administrativno osoblje stručnih škola o načinu planiranja i implementacije projekata mobilnosti i podrške u pripremama prije polaska VET učenika.

Za vrijeme trajanja projekta, transverzalne aktivnosti, koje se odnose na menadžerske aspekte projekta, uključivale su sve partnere.

Zahvaljujući sprovedenim aktivnostima postignuta su tri glavna rezultata:

- Urađen, testiran i sproveden program mobilnosti za VET studente, diplomce i zaposlene VET organizacija, koji je prilagođen karakteristikama područja ZB.
- Unaprijeđene su kompetencije zaposlenih u VET organizacijama u oblastima transnacionalne mobilnosti, kao i internog upravljanja i administracije, planiranja i metodologije nastave sektorskih predmeta.
- Povećana je integracija i interakcija različitih komponenti VET sistema u zemljama ZB i uspostavljena je saradnja sa nekoliko evropskih VET organizacija.

Zahvaljujući INTERVET WB-u, kontaktirano je ukupno 278 VET provajdera iz svih šest zemalja Zapadnog Balkana koji su sada aktivni akteri u procesu uspostavljanja mobilnosti u svrhu učenja.

Zajedničkim četvorogodišnjim radom, projektni partneri su proširili svoju mrežu partnerskih organizacija u inostranstvu i konsolidovali saradnju uspostavljanjem nekoliko novih projekata i saradnje koji će obezbediti održivost programa mobilnosti, čak i nakon završetka projekta.

3. Partnerstvo

Partnerstvo je pažljivo izgrađeno na ciljevima i očekivanim rezultatima Projekta i uključivalo je partnere iz EU u skladu sa prethodnom i uspješnom saradnjom u Erasmus+ projektima, uglavnom KA1 i KA2.

U Evropi je partnerstvo bilo sastavljeno od 3 VET provajdera (SEPR, MCAST koledža i ROC Da Vinci) koji se smatraju izvrsnim zbog svoje dobre prakse u oblasti učenja zasnovanog na radu i mobilnosti učenja, 4 pružaoca mobilnosti (UNISER, INCOMA, MODE, ZNI), organizacije specijalizirane za implementaciju visokokvalitetnih iskustava mobilnosti za učenje u VET-u i 1 EU mreža VET organizacija (EfVET).

Na Zapadnom Balkanu, uključeni partneri su bila 2 poslovna aktera (Privredna komora Srbije i Privredna komora Crne Gore), 1 privatni univerzitet (IUS centar za cjeloživotno učenje u Bosni i Hercegovini) i 3 nevladine organizacije koje podržavaju stručno obrazovanje (Priština REA, Kosovo i Nacionalni centar za razvoj inovacija i preduzetničkog učenja, Severna Makedonija, Albanian skills, Albanija).

Partneri na ZB su pažljivo odabrani kako ne bi uključili samo jednog VET provajdera po zemlji, već organizacije koje su u stanju da dosegnu i uključe u akcije mobilnosti VET škole iz cijele zemlje. Ova uloga multiplikatora je osigurala veći uticaj i kaskadni efekat u smislu izgradnje kapaciteta i razvoja zaposlenih. Pored toga, uključenost subjekata koji predstavljaju poslovni svijet osigurala je stvarnu vezu sa potrebama tržišta rada.

	EU PARTNERI								
	Uniser	Incom a	SEPR	Mode	ZNI	Da Vinci	Efvet	MCA ST	TOT
Zemlja	Italija	Španija	Francuska	Poljska	Slovenija	Holandija	Belgija	Malta	
Kratkoročna mobilnost učenika (zemlja domačin)	100	96	53	71	91	0	0	0	411
Kratkoročna mobilnost učenika (zemlja domačin)	20	20	7	7	0	0	0	0	54
Organizovana obuka trenera za mobilnost učenika	120	116	60	78	91	0	0	0	465
Organizovana obuka trenera za mobilnost zaposlenih	40	14	38	0	0	74	0	42	208

PARTNERI ZAPADNOG BALKANA							
	CCIS	Albanian skills	CEM	IUS	Pristhina Rea	NCDIEL	TOT
Zemlja	Srbija	Albanija	Crna Gora	Bosna i Hercegovina	Kosovo	Sjeverna Makedonija	
Uključene škole	89	48	23	32	63	23	278
Obuka trenera za mobilnost učenika	101	107	49	88	49	71	465
Obuka trenera za mobilnost zaposlenih	32	32	33	31	48	32	208

3.1. Uniser soc coop

Projekat je osmislila i sprovodi ga Uniser. (Bolonja, Italija), neprofitna organizacija sa sjedištem u Italiji, sa ograncima u Španiji i Poljskoj, koja od 1998. godine podržava internacionalizaciju pružaoca obrazovanja i obuke. Zahvaljujući svom 25-godišnjem iskustvu u oblasti upravljanja projektima mobilnosti u svrhu učenja u okviru EU programa, Uniser je razvio model upravljanja i IT platformu (Moving Generation) koja olakšava uključivanje VET provajdera koji nijesu imali pristup ovoj inicijativi, zbog nedostatka vremena, resursa ili kompetencija svog osoblja.

Ideja Intervet WB projekta bila je da ovaj uspješan model i alate, koji se kontinuirano poboljšavaju i ažuriraju, prenesu na zemlje koje nijesu članice EU, uključivanjem partnera zemalja Zapadnog Balkana u angažovanju VET centara iz cijele zemlje kako bi proširili uticaj i osigurali održivost projekta.

Projekat Uniser je ugostio 120 studenata u oblasti mobilnosti u svrhu učenja, 40 nastavnika i osoblja za aktivnosti izgradnje kapaciteta i uputio svoje zaposlene u sve zemlje Zapadnog Balkana da organizuje 30 zadataka u nastavi i obuci za podršku lokalnim organizacijama u pripremi i upravljanju mobilnosti.

3.2. EfVET

EfVET (Brisel, Belgija) je evropska krovna organizacija pružalaca tehničkog i stručnog obrazovanja i obuke iz 26 Erasmus+ zemalja. EfVET direktno zastupa stavove svojih članova u vezi sa VET pitanjima pred svim institucijama i tijelima Evropske unije i odgovara na sve odgovarajuće procese konsultacija. EfVET nudi mrežu profesionalaca, koja je takođe namjenjena profesionalcima, u cilju njegovanja povezanosti između istraživača, poslovnih ljudi i praktičara u stručnom obrazovanju, obuci i cjeloživotnom učenju.

U periodu 2019 - 2024. EfVET je imao za cilj podsticanje transnacionalnih partnerstava pružalaca stručnog obrazovanja, pružanja podrške u razmišljanju i aktivnom uključivanju pružalaca stručnog obrazovanja u evropskim politikama i promovisanju svijesti i implementacije evropskih VET politika na nacionalnom i regionalnom nivou.

Glavna dodatna vrijednost koju je EfVET donio projektu ogledala se u umrežavanju i širenju informacija. S tim u vezi, između ostalog, EfVET je imao za cilj da promoviše kvalitet, relevantnost i atraktivnost stručnog obrazovanja i podsticanje međunarodne saradnju kroz učešće nastavnika sa Zapadnog Balkana na konferencijama tematskog tima EfVET-a na temu „Internacionalizacija i mobilnost u svrhu učenja”. Ovi sastanci se organizuju svake godine i predstavljali su odličnu priliku za izgradnju kapaciteta i umrežavanje za sve učesnike.

3.3. Da Vinci koledž

Da Vinci koledž (Dordrecht, Holandija) je regionalni VET koledž koji nudi veliki izbor srednjih stručnih kurseva u različitim granama (tehnologija i mediji, poslovne studije i preduzetništvo, zdravstvo i njega) zajedno sa obukom na radnom mjestu i obrazovanjem odraslih za oko 7000 učenika. Da Vinci koledž je centar znanja i stručnosti za inovativno i inspirativno stručno obrazovanje, koji istražuje inovativna i kreativna rješenja za trenutna i buduća pitanja tržišta rada.

Da Vinci je bio domaćin WB VET nastavnom osoblju i zaposlenima ljetnje škole za praktičnu nastavu, kao i za organizaciju konferencije tematskog tima EfVET-a u 2021. godini, koja je održana u onlajn uslovima zbog ograničenja putovanja koja su još uvijek na snazi zbog pandemije Covid-19.

3.4. SEPR

SEPR (Lion, Francuska) je centar za stručnu obuku osnovan 1864. godine. SEPR je neprofitna organizacija, koja upravlja sa ukupno pet različitih obrazovnih organizacija: srednja stručna škola sa 600 redovnih učenika, dva centra za obuku sa 2.800 učenika, privatna srednja škola škola sa 150 učenika, institucija za cjeloživotno učenje koja prima 150 odraslih. SEPR predlaže 110 nastavnih planova i programa iz šest različitih oblasti.

Skoro 30 godina, SEPR je razvio proaktivnu politiku evropske mobilnosti i otvorenosti prema svijetu sa konkretnim ciljem da svakom učeniku pruži priliku da stekne profesionalno i lično iskustvo u inostranstvu i integriše evropsku dimenziju u svoj kurs obuke promovisanjem mobilnost nastavnog i nenastavnog osoblja.

U okviru projekta, SEPR je ugostio nastavnike i zaposlene iz zemalja Zapadnog Balkana za praktičnu nastavu zahvaljujući svom višegodišnjem iskustvu u vezi sa pruženim prilikama za učenje,

profesionalne i kulturne međusobne razmjene. Pored toga, SEPR je takođe bio domaćin konferencije Tematskog tima EfVET-a u 2022. godini, fokusirane na internacionalizaciju, inkluziju i održivost. Posljednje, ali ne i po značaju, SEPR je ugostio 60 polaznika iz šest zemalja Zapadnog Balkana i za njih organizovao stažiranje u Lionu.

3.5. MCAST

MCAST (Paola, Malta) je najveća strukovna institucija na Malti i nudi kurseve u nekoliko grana za oko 6.700 redovnih i 5.000 vanrednih studenata tokom svake akademske godine. Izjava o misiji koja usmjerava rad Koledža i zaposlenih je sljedeća: „Pružiti univerzalno dostupno stručno i profesionalno obrazovanje i obuku sa međunarodnom dimenzijom, odgovarajući na potrebe pojedinca i privrede“.

Ovaj projekat je za MCAST predstavljao prvu priliku za saradnju sa zemljama Zapadnog Balkana sa ciljem razvoja projekata saradnje za međusobnu razmjenu i obogaćivanje aktiva.

Budući da je MCAST pružalac VET obrazovanja kom je dodijeljen evropski standard kvaliteta, učešće MCAST-a je bilo veoma dragocjeno jer je podijelio svoje iskustvo sa nastavnicima i profesionalcima iz sektora stručnog obrazovanja u zemljama Zapadnog Balkana, kroz posvećeno praćenje poslova. MCAST je takođe virtuelno bio domaćin izdanja EfVET Tematskog tima za 2020. godinu, koje je organizovano u onlajn uslovima zbog izbijanja pandemije Covid-19..

3.6. INCOMA

Incoma je agencija za obuku i istraživanje sa sjedištem u Sevilji (Španija) sa velikim iskustvom u razvoju i koordinaciji međunarodnih projekata koji se uglavnom finansiraju u okviru programa EU, posebno u oblastima obrazovanja, obuke i istraživanja.

Glavna područja djelovanja Incoma su upravljanje projektima mobilnosti koji su usmjereni na studente,

pripravnike i nastavnike, koji mobilišu oko 1.000 ljudi svake godine.

U okviru projekta INCOMA je ugostila ukupno 116 učenika iz Zapadnog Balkana za obavljanje prakse i takođe je organizovala jednu od ukupno tri ljetnje škole za nastavnike i zaposlene iz Zapadnog Balkana.

3.7. ZNI

ZNI (Maribor, Slovenija) ZNI je organizacija koja upravlja projektima mobilnosti za VET učenike, nezaposlene i kompanije kao podrška u razvoju njihovih ljudskih resursa. ZNI ima veliko iskustvo u razvoju i implementaciji različitih međunarodnih projekata mobilnosti i razmjene. U okviru Erasmus+, ZNI je organizovao praksu u inostranstvu za slovenačke državljane, dok je za međunarodne kandidate organizovao radno angažovanje u kompanijama širom Slovenije.

ZNI dijeli zajedničku istoriju, kulturu i međusobno razumijevanje sa zemljama Zapadnog Balkana. Nakon raspada Jugoslavije i dalje su preostale ekonomske veze i saradnja između slovenačkih i balkanskih kompanija, a postoji i istorijski nastavak doseljavanja ljudi sa Balkana u svrhu radnog angažovanja u Sloveniji, takođe zahvaljujući manjim jezičkim razlikama.

Zahvaljujući projektu, ZNI je 91 učeniku iz Zapadnog Balkana ponudio kvalitetnu praksu u slovenačkim partnerskim kompanijama..

3.8. MODE

Fondacija Move and Develop (Vroclav, Poljska) je organizacija usmjerena na pružanje obrazovnih mogućnosti i podsticanje mobilnosti među mladima i odraslima sa posebnim akcentom na pripremi korisnika za izazove tržišta rada. Sjedište MODE Fondacije je Vroclavu i ona je aktivna u pet regiona Poljske. Fondacija takođe radi sa školama kako bi mladima (oko 1.000 mladih godišnje) pružila mogućnosti mobilnosti u svrhu obrazovanja u različitim sektorima.

Fondacija MODE je ugostila 78 VET učenika sa Zapadnog Balkana, 71 učenika za sticanje kratkoročnog iskustva i 7 učenika za sticanje dugoročnog iskustva.

3.9. Privredna komora Srbije

Privredna komora Srbije (PKS) je vodeće poslovno udruženje u Srbiji. Najvažniji stubovi organizacije su: zastupanje interesa privrede pred Vladom Srbije i drugim državnim organima i institucijama, podrška kompanijama kroz usluge, posredovanje i konsalting i internacionalizacija srpskog poslovanja kroz unaprjeđenje međunarodne ekonomske saradnje.

PKS je takođe aktivna u unaprjeđenju obrazovne politike i razvoju cjeloživotnog učenja. Centar za edukaciju i dualno obrazovanje PKS podijeljen je u dva odjeljenja. Prvi, Odjeljenje za obrazovanje zadužen je za organizaciju poslovnih obuka kreiranih za unaprjeđenje kompetencija i vještina zaposlenih i menadžera. Odjeljenje za dualno obrazovanje i obrazovne politike zadužen je za aktivnosti formalnog obrazovanja, odnosno povezivanje poslovnih i formalnih obrazovnih sistema u cilju uspostavljanja obrazovanja zasnovanog na ishodima učenja u skladu sa ekonomskim potrebama.

PKS je uključena zbog svojih kontakata sa oko 400 pružalaca stručnog obrazovanja u Srbiji i stalne saradnje sa 80 srpskih škola za dualno obrazovanje, djelujući kao most koji povezuje VET i poslovni sektor.

Zahvaljujući CCIS-u, 93 učenika i 32 zaposlena iz Srbije učestvuju u inicijativama mobilnosti u svrhu učenja.

3.10. Albanian Skills

Albanian Skills (Tirana, Albanija) je nezavisno i neprofitno albansko-švajcarsko udruženje koje smatra da su za funkcionalnu ekonomiju zemlje, pored akademika, nužno potrebni i dobro obučeni i kvalifikovani stručnjaci. Stoga se ova nevladina organizacija bavi promovisanjem vještina, čime poboljšava prepoznatljivost i status stručnog obrazovanja i obuke u albanskom društvu. U tu svrhu Albanian Skills svake godine organizuju takmičenja u vještinama u Albaniji.

Albanian Skills je učestvovala u ovom projektu i ponudila 48 albanskih VET centara, sa kojima organizuje takmičenje u vještinama, nudeći mogućnost da institucije razviju svoju međunarodnu dimenziju i pripreme sadašnje i buduće generacije radnika da odgovore na savremene izazove evropskog tržišta rada.

Zahvaljujući Albanian Skills-u, 99 učenika i 32 zaposlenih iz zemlje uključeno je u mogućnosti mobilnosti u svrhu učenja.

3.11. Privredna komora Crne Gore

Privredna komora Crne Gore (PKCG) je profesionalna organizacija koja okuplja sve privredne subjekte u Crnoj Gori, u kojoj je obavezno članstvo. PKCG zastupa interese poslovne zajednice kroz zakonske inicijative prema državnim organima i stalnu posvećenost uvođenju standarda u

kompanijama i na taj način podiže njihovu konkurentnost. U svakodnevnom kontaktu sa kompanijama, PKCG ima jasan pregled koji je koristan za identifikaciju obrazovnih potreba za kvalifikovanom radnom snagom i naprednim tehnologijama koje predstavljaju imperativ za budući rast.

PKCG je podržala realizaciju projekta u Crnoj Gori, u kojem je učestvovalo 45 učenika i 33 zaposlena, sa ciljem prevazilaženja postojećeg jaza u vještinama i neusklađenosti između potražnje i ponude na tržištu rada koji je pogodio kompanije članice PKCG u nastojanju da slijede evropske standarde pametnog, održivog i inkluzivnog rasta.

3.12. IUS Centar za cjeloživotno učenje Bosna i Hercegovina

Međunarodni univerzitet u Sarajevu - IUS (Sarajevo, Bosna i Hercegovina) osnovala je Fondacija za razvoj obrazovanja Sarajevo 2004. godine. Od svog osnivanja, Međunarodni univerzitet u Sarajevu je uključen u akademski razvoj regije, takođe kao dio značaja koji daje etosu „cjeloživotnog učenja”, osnovao je IUS Life – Centar za cjeloživotno učenje kako bi svoje desetogodišnje iskustvo podijelio sa ljudima iz svih faza i sfera života.

Od akademske godine 2013-2014, IUS Life – Centar za cjeloživotno učenje ima za cilj pomoći ličnom i profesionalnom razvoju javnosti kroz obrazovne programe za preduzeća iz javnog i privatnog sektora, škole, međunarodne organizacije i osobe kao i građane. U cilju stvaranja bolje obučene radne snage i doprinosa ekonomiji Bosne i Hercegovine, IUS Life – Centar za cjeloživotno učenje održava različite programe stručnog osposobljavanja i usavršavanja, kurseve stranih jezika i informacione pismenosti, programe certifikata i seminare.

IUS Centar za cjeloživotno učenje je učestvovao u ovom projektu uključivši strukovne škole iz cijele zemlje i pružio podršku u slanju 80 učenika i 31 zaposlenog.

3.13. Prishtina REA

Prishtina REA (Priština, Kosovo) osnovana je na inicijativu Evropske agencije za rekonstrukciju (EAR) 2001. godine, kao dio Integrisanog programa razvoja malih i srednjih preduzeća Evropske unije za Kosovo. Sa sjedištem u Prištini, kao pružalac usluga sa najvećim iskustvom u ekonomskom razvoju na Kosovu, Agencija podržava razvoj politika koje stimulišu ekonomski razvoj, razvoj zajednice, društvenu integraciju i socijalnu inkluziju, nudeći veliko iskustvo u osmišljavanju i pružanju usluga za podsticati društveno-ekonomskog razvoja i partnerske saradnje. Prishtina REA je sertifikovana ISO standardima 9001:2015 i ISO 27001:2013, obezbjeđujući održavanje visokog nivoa kvaliteta i bezbjednosti informacija u svim aspektima svog rada. Prishtina REA je uspjela da postane međunarodno priznat partner za inovacije, digitalnu i ICT implementaciju sa nacionalnim i međunarodnim ugovorima na osnovu svojih procedura osiguranja kvaliteta.

Prishtina REA je učestvovala u ovom projektu, kako bi doprinijela razvoju VET na Kosovu, uključivši oko 50 VET provajdera u aktivnosti projekta i omogućivši im da pošalju 44 učenika i 48 zaposlenih u inostranstvo, podstičući primjenu iskustava mobilnosti u svrhu učenja i sticanje ekspertize koju je neophodno integrirati u školsko obrazovanje.

3.14. Nacionalni centar za razvoj inovacija i preduzetničkog učenja

Nacionalni centar za razvoj inovacija i preduzetničkog učenja - NCDIEL (Skoplje, Republika Sjeverna Makedonija) osnovan je u novembru 2009. godine uz finansijsku podršku Austrijske razvojne saradnje (ADC) u Republici Sjevernoj Makedoniji.

Misija NCDIEL-a je promovisanje, podrška i razvoj inovacija i preduzetničkog učenja, sa ciljem smanjenja nezaposlenosti kroz stvaranje novih inovativnih preduzeća i jačanje sektora malih i srednjih preduzeća u Republici Sjevernoj Makedoniji.

Zahvaljujući NCDIEL-u, 65 učenika i 32 zaposlena iz Republike Sjeverne Makedonije uključeno je u mogućnosti mobilnosti u svrhu učenja, pomažući da se razvije konzistentniji i efikasniji sistem tehničkog obrazovanja i obuke.

4. Implementirane aktivnosti

Osnovne projektne aktivnosti se odnose na pružanje iskustva mobilnosti u svrhu učenja učenicima stručnog obrazovanja, odlasku u zemlje EU radi sticanja radnog iskustva, kao i nastavnicima i zaposlenima u VET-u, uključenim u međunarodne mogućnosti izgradnje kapaciteta. Štaviše, transverzalne aktivnosti, koje se odnose na menadžerske aspekte projekta, uključivale su sve partnere tokom cijelog trajanja projekta.

U nastavku dokumenta, navedeno je više detalja o ključnim sprovedenim aktivnostima.

4.1. Mobilnost učenika Zapadnog Balkana

Mobilnost učenika u svrhu učenja predstavljala je okosnicu projekta, koji je uključio ukupno 426 učenika iz Zapadnog Balkana.

Tokom trajanja projekta organizovane su 372 kratkoročne mobilnosti učenika stručnog obrazovanja koji pohađaju kurseve za nivo EQF4 kvalifikacija u šest ciljnih zemalja proširenja. Učestvovali su na jednomjesečnom stažiranju u evropskim kompanijama sa sjedištima u Italiji, Francuskoj, Španiji, Sloveniji ili Poljskoj. Svaku grupu učesnika pratilo je punoljetno lice (ukupno 39) tokom čitavog trajanja mobilnosti. Ova iskustva su omogućila učenicima da obogate svoju obuku međunarodnim dimenzijama učenja i učenja na radnom mjestu.

Navedene mogućnosti su omogućile mladima da steknu ključne stručne i profesionalne kompetencije koje će im olakšati prelazak na tržište rada i njihov lični razvoj. Izvršen je odabir i priprema učenika i takođe im je dodijeljeno i mentorstvo od strane kvalifikovanog osoblja tokom cjelokupnog trajanja njihovog iskustva i nakon povratka kući.

Osim toga, organizovana su 54 dugoročna iskustva učenja zasnovana na radu u inostranstvu u trajanju od tri mjeseca za učenike stručnog obrazovanja (EQF4 i EQF5). Učesnici su nedavno diplomirali u roku od 12 mjeseci i studirali su u šest zemalja Zapadnog Balkana uključenih u projekat. Iskustva su zamišljena kao prirodna veza između tržišta obrazovanja i rada. Učenici VET-a su nastavili obuku, obogaćivali svoj nastavni plan i program i unosili određene stručne kompetencije koje su doprinijele razvoju lokalne ekonomije i olakšale njihov prelazak na tržište rada.

	CCIS	Albanian skills	CEM	IUS	Prhistina Rea	NCDIEL	TOT
Kratkoročna mobilnost učenika (uključujući pratioce)	90	88	45	75	46	67	411

Kratkoročna mobilnost učenika (neuključujući pratioce)	82	80	41	67	41	61	372
Dugoročna mobilnost učenika	11	19	4	13	3	4	54
Obuka trenera za mobilnost	101	107	49	88	49	71	465

4.2. Mobilnost nastavnika i zaposlenih

Dosta napora i resursa je uloženo u razvoj vještina, kompetencija i znanja zaposlenih u pružaocima VET obrazovanja u zemalja proširenja u vezi sa mobilnošću i učenjem zasnovanom na radu. Projekat se bavio ovim ciljem sa tri različite vrste mobilnosti koje su bile posebno usmjerene na zaposlene u VET obrazovanju na Zapadnom Balkanu.

Prva aktivnost usmjerena na VET zaposlene u zemljama proširenja sastojala se od praktične nastave, što je omogućilo da 57 nastavnika i menadžera posjete tri VET centra izvrsnosti u Evropi u trajanju od nedjelju dana: SEPR u Francuskoj (novembar 2021.); ROC Da Vinci koledž u Holandiji (april 2022.); i MCAST na Malti (oktobar 2022). Zahvaljujući praktičnoj nastavi, menadžeri i nastavnici su uočili neke od najboljih praksi u oblasti stručnog obrazovanja koje se primjenjuju u Evropi. Učesnici su posjetili VET organizacije i proveli tri dana sa osobljem i kolegama iz EU, radeći zajedno i razmjenjujući iskustva o programima, nastavnim planovima i programima, metodologijama i alatima obuke, strategijama internacionalizacije i upravljanju projektima mobilnosti.

Druga aktivnost usmjerena na VET osoblje je pohađanje tri ljetnje škole na temu mobilnosti u svrhu učenja. Ove obuke nastavnika organizovali su Uniser (jun 2020.), Incoma (jul 2021.) i ROC Da Vinci koledž (april 2022.) i omogućili su 42 VET nastavnika i praktičara iz šest zemalja Zapadnog Balkana da se obuču u vezi sa mobilnošću VET predavača i stručnjaka razmjenjujući dobre prakse sa učesnicima iz drugih zemalja EU.

Zbog pandemije Covid-19, prva ljetnja škola je organizovana u onlajn uslovima i fokusirana na pripremu nastavnika iz Zapadnog Balkana za upravljanje predstojećim mobilnostima učenika, bez obzira na ovaj težak period.

Treća aktivnost usmjerena na stručno osoblje odnosila se na godišnje seminare Efveta tematskih timova. Započeti 2018. godine, tematski timovi su formirani da djeluju kao „think tanks” i referentne tačke za VET u pet specifičnih oblasti: škola-kompanija, tehnologije i industrija 4.0, socijalna inkluzija, mobilnost učenja i internacionalizacija, zajedničke evropske kvalifikacije i tehnološki omogućeno učenje.

Učešće nastavnika stručnog obrazovanja na godišnjim seminarima tematskih timova iz oblasti „Mobilnost učenja i internacionalizacija“ bilo je dio strategije izgradnje kompetencija partnerstva koje je stvorilo mogućnosti za uvođenje novih elemenata inovacija u zemlje Zapadnog Balkana.

Prva dva tematska timska seminar, koje je organizovao MCAST u junu 2020. godine i Da Vinci College u maju 2021. godine, održana su u onlajn uslovima zbog pandemije Covid-19. Treći tematski timski seminar, koji je u maju 2022. godine organizovao SEPR uz podršku Efveta i Unisera, održan je

u Lionu, kom je prisustvovalo 20 polaznika iz Zapadnog Balkana i ukupno 102 praktičara iz cijelog svijeta.

Pored toga, zbog nemogućnosti putovanja tokom prva dva sastanka tematskih timova, 24 zaposlena i nastavnika iz Zapadnog Balkana su pozvani da prisustvuju Uniser „Nedelji nastavnika“ u maju 2023. godine, trodnevnom događaju posvećenom izgradnji kapaciteta i obuci nastavnika o internacionalizaciji u obrazovanju.

	Datum	Mjesto	Učesnici
I Praktična nastava	novembar 2021.	Francuska	18
II Praktična nastava	april 2022.	Holandija	19
III Praktična nastava	oktobar 2022.	Malta	20
I Ljetnja škola	jun 2020.	Onlajn	16
II Ljetnja škola	jul 2021.	Španija	14
III Ljetnja škola	april 2022.	Holandija	12
I Tematski tim	jun 2020.	Onlajn	20
II Tematski tim	maj 2021.	Onlajn	43
III Tematski tim	maj 2022.	Francuska	22
Uniser nedjelja nastavnika	maj 2023.	Italija	24
Obuka trenera u vezi sa mobilnošću u svrhe učenja			208

4.3. Zadaci vezani za obuku i nastavu

Nijesu sve mobilnosti osoblja bile orijentisane ka EU. Ukupno 33 zadatka obuke i nastave rezultirala su da zaposleni Uniser-a posjete zemlje Zapadnog Balkana kako bi obučili VET zaposlene i učenike. Ukupno 18 zadataka obuke bilo je usmjereno na obuku nastavnika, direktora i administrativnog osoblja stručnih škola o tome kako planirati i implementirati projekat mobilnosti i pripremiti ih za upravljanje predstojećom mobilnošću učenika.

Ukupno 15 nastavnih zadataka omogućilo je jačanje pripreme učenika u stručnom obrazovanju prije polaska koju su obezbijedili lokalni partneri.

Preformulacija aktivnosti zbog pandemije Covid-19 pretvorilo je prvi krug od šest zadataka obuke (21. maja i 24. juna 2020.) u virtualne vebinare raspoređene na ukupno šest dana, organizovane za svaku zemlju Zapadnog Balkana.

6 Virtuelnih obuka
12 Fizičkih obuka
15 Nastavnih zadataka
607 Uključenih zaposlenih Zapadnog Balkana

4.4. Transverzalne aktivnosti

Na strani implementacije osnovnih aktivnosti mobilnosti, partneri su radili na generalnom upravljanju projektom. U cilju postizanja ovog zadatka, odrađeno je nekoliko transverzalnih aktivnosti koje su se odnosile na koordinaciju projekta, upravljanje kvalitetom, širenje i održivost i one su uključile sve partnere tokom cjelokupnog trajanja projekta.

Posebno su bili ključni sastanci vezani za upravljanje projektom i održano je ukupno pet sastanaka transnacionalnih partnera na projektu: prvi sastanak (održan onlajn u junu 2020.), tri godišnja sastanka (Sarajevo, jun 2021; Beograd, mart 2022; Tirana, Novembar 2022.), kao i završni sastanak (Brisel, septembar 2023). Ovim sastancima su prisustvovali predstavnici svih partnera koje su njihove organizacije imenovala kao „članove koordinacione grupe“. Tokom sastanaka partneri su izvještavali o svojim dostignućima na plenarnim sjednicama, radili u grupama i razgovarali o organizaciji aktivnosti za naredne mjesec, bavili se svim administrativnim pitanjima i pitanjima kvaliteta. Zbog pandemije Covid-19, prvi sastanak koji je održan u junu 2020. godine organizovan je u onlajn uslovima.

Ove transverzalne aktivnosti dovele su do razvoja nekoliko rezultata kao što su:

- Internet stranica projekta ([project website](#)), koja sadrži blog na kojem su objavljene priče učenika i nastavnika i glavne vijesti o projektu;
- promotivni video zapisi, koji se mogu koristiti i nakon završetka projekta, za promociju iskustava mobilnosti u zemljama Zapadnog Balkana;
- video smjernice, kreirane sa ciljem pružanja podrške i praktičnih sugestija novim organizacijama koje žele da se bave upravljanjem projektima međunarodne mobilnosti;
- odjeljak u platformi Moving Generation koji je posvećen projektu. Svi partneri uključeni u mobilnost učenika i 98 učesnika koji učestvuju u posljednjoj rundi polazaka, imali su pristup platformi i koristili su je za razmjenu korisnih informacija o svom iskustvu vezanom za mobilnost;
- nezavisna procjena, metodologija koju koriste evropski partneri da izvrše evaluaciju aktivnosti koje sprovode partneri sa Zapadnog Balkana i njihovi konzorcijumi za VET mobilnost u zemljama proširenja.

5. Glavni rezultati

Osnovni cilj projekta, poboljšanje kvaliteta pružanja stručnog obrazovanja na Zapadnom Balkanu podržavanjem njegove međunarodne dimenzije, pružanjem mogućnosti mobilnosti za učenje, postignut je sprovođenjem aktivnosti opisanim u prethodnom poglavlju.

Sljedeći djelovi dokumenta sadrže opis glavnih rezultata po ciljnoj grupi:

5.1. Program mobilnosti učenika

Osmišljen je, testiran i uveden inovativni program mobilnosti prilagođen karakteristikama područja Zapadnog Balkana. Mobilnost je uključila učenike u oblasti stručnog obrazovanja i svršene studente kako bi se poboljšale ključne kompetencije i profesionalne vještine učenika, čime se ispunila praznina u vezi sa potrebama lokalnog poslovnog sektora i olakšala njihova tranzicija na tržište rada. Istovremeno, međunarodno iskustvo je podiglo svijest kod učenika u stručnom obrazovanju u

Evropskoj uniji, posebno u pogledu koncepta cjeloživotnog učenja, društva znanja i aktivnog državljanstva.

Kako bi se osigurala održivost programa mobilnosti, pripremljen je komplet alata o tome kako uspješno postaviti projekat mobilnosti koji sadrži najbolje prakse koje su rezultat faze testiranja, koji se stavlja na raspolaganje svim praktičarima na Zapadnom Balkanu.

Pored toga, partneri su analizirali i razmatrali potrebe i karakteristike VET sistema svake zemlje koja je upućivala učenike i zaposlene. Konačna organizacija aktivnosti uzela je u obzir rezultate analize u cilju razvoja budućeg sveobuhvatnog programa VET mobilnosti na Zapadnom Balkanu..

465 učenika sa Zapadnog Balkana je steklo iskustvo u mobilnosti u svrhu učenja
278 VET škola Zapadnog Balkana uključeno u projekta
Alat za upravljanje mobilnošću u svrhu učenja

5.2. Izgradnja kapaciteta zaposlenih

Unaprijeđene su kompetencije zaposlenih u VET organizacijama u oblastima transnacionalne mobilnosti, kao i internog upravljanja i administracije, planiranja i metodologije nastave sektorskih predmeta kroz mobilnost učenja.

Izgrađeni su kapaciteti zahvaljujući aktivnostima usmjerenim na zaposlene, upoznavanje i razmjenu iskustava između zaposlenih u VET organizacijama i pružalaca mobilnosti i povećanjem mogućnosti obuke na radnom mjestu zaposlenih u VET organizacijama, sa posebnim akcentom na projekte za upravljanje mobilnošću, ECVET i inovativne metodologije za nastavu sektorskih predmeta.

Obezbijedeno je ukupno 278 VET pružalaca usluga iz svih šest zemalja Zapadnog Balkana i oni su sada aktivni akteri procesa stvaranja kulture mobilnosti u svrhu učenja.

Uključeno 278 VET škola sa Zapadnog Balkana
Uključeno 208 nastavnika i zaposlenih sa Zapadnog Balkana

5.3. Sistem integracije i razvoj EU mreže

Projekat je omogućio jačanje integracije i interakcije različitih komponenti VET sistema: škole, poslovni akteri, pružaoci usluga mobilnosti i lokalne vlasti su saradivali tokom trajanja projekta na lokalnom nivou. Pored toga, zahvaljujući projektu, partnerske organizacije iz evropskih zemalja i Zapadnog Balkana unaprijedile su saradnju, što im je omogućilo da uspostave mrežu zainteresovanih subjekata koja je osigurala održivost programa mobilnosti, čak i nakon završetka projekta.

Posebno stručne škole iz Srbije i Republike Sjeverne Makedonije - dvije zemlje u kojima je bilo moguće aplicirati za Erasmus + fondove - aplicirale su za Erasmus projekte mobilnosti i nastavljaju da šalju svoje učenike i zaposlene u zemlje EU. S druge strane, partnerske organizacije iz Albanije i Bosne i Hercegovine odlučile su da otpočnu razvoj inicijativa Internacionalizacija@ Home, i bile su domaćini učenicima i zaposlenima iz zemalja EU (Aneks 1).

6. Metodologija

Uniser ima 25 godina iskustva u upravljanju projektima mobilnosti u svrhu učenja u okviru EU programa, slijedeći opšti cilj da se omogući svim mladima da steknu barem jedno iskustvo u vezi sa mobilnošću tokom obuke. Tokom godina, Uniser je razvio model upravljanja projektima mobilnosti i IT platformu (Movingeneration) koja olakšava učešće VET pružaocima koji nijesu imali pristup ovim inicijativama, zbog nedostatka mreže u inostranstvu, vremena, resursa ili kompetencija njihovih zaposlenih. Uniser je posebno podržao nekoliko VET škola da naprave i upravljaju Erasmus + aplikacijama koristeći „pristup konzorcijuma mobilnosti“, u kojem su se nekoliko škola ujedinile na osnovu sličnosti sektora ili geografskog područja, i razvijena je jedinstvena Erasmus + aplikacija, čime su udružili resurse i kontakte kako bi omogućili njihovim učenicima i zaposlenima da iskoriste prednosti od iskustva mobilnosti u svrhu učenja.

Ideja Intervet WB-a bila je da se ovaj uspješan model prenese u zemlje koje nijesu države članice EU, omogućavajući partnerskim organizacijama da steknu kompetencije za angažovanje centara za stručno obrazovanje i usavršavanje iz cijele zemlje i da svojim učenicima ponude iskustva mobilnosti na radnom mjestu u inostranstvu, ali i uključe svoje nastavnike i menadžere u aktivnosti izgradnje kapaciteta (praktična nastava i razmjena najboljih praksi).

U cilju razvoja sistema programa mobilnosti, partnerstvo je počelo od analize VET konteksta u svakoj zemlji Zapadnog Balkana, sa posebnim fokusom na način na koji je VET strukturiran, glavnim karakteristikama, izazovima, pozitivnim propisima i pravilima koji regulišu međunarodnu mobilnost (ako postoji). Polazeći od ove analize, partneri su otvorili zvanične kanale komunikacije sa lokalnim organima kako bi pronašli zakonit način prepoznavanja iskustava mobilnosti u okviru obrazovnog razvoja učenika.

Nakon analize uspostavljen je prvi kontakt sa institucijama, otvoreni su prvi pozivi za učesnike u zemljama upućivanja. Svaki partner sa Zapadnog Balkana promovisao je priliku među stručnim školama u svojoj mreži i organizovao događaje kako bi školama objasnio nacionalni pravni okvir u vezi sa iskustvima o mobilnosti u svrhu učenja kroz INTERVET.

Uniser se, uz podršku svakog lokalnog partnera, pobrinuo za selekciju i pripremu studenata i zaposlenih koji učestvuju u programu mobilnosti. Pored toga, svaki lokalni partner je bio uključen u svim fazama upravljanja mobilnošću, iskusio je kako voditi i nadgledati studente, kako upravljati projektom i partnerstvom i kako se rješavati pitanja vezana za dokumentaciju i administraciju. Zahvaljujući uspješnim godinama saradnje, pružaoci strukovnog obrazovanja iz svake zemlje su sada u kontaktu i mogu da saraduju. Oni znaju kako pripremiti i upravljati projektom i razvili su širu mrežu na lokalnom i međunarodnom nivou.

Kako bi se organizacijama Zapadnog Balkana olakšalo upravljanje aktivnostima mobilnosti i dijeljenje informacija sa svojom mrežom škola, kreiran je prostor unutar platforme Movingeneration koji partnerskim organizacijama omogućava da:

- Planiraju tokove mobilnosti zajedno sa partnerima domaćinima;
- Izaberu učesnike onlajn;
- Podijele informacije sa učesnicima preko platforme;
- Podijele sa partnerima domaćinima informacije o budžetu i datumima mobilnosti;
- Čuvaju sve podatke o mobilnosti na sigurnom mjestu.

Movingeneration platforma je korišćena samo za posljednju rundu mobilnosti, međutim to je koristan alat koji će sve partnerske organizacije koristiti za svaki naredni projekat mobilnosti, bilo da se finansira iz Erasmus+ ili iz drugih izvora.

Model konzorcijuma i razvijeni IT alati, koji se i danas poboljšavaju i ažuriraju, sada se koriste u svim zemljama Zapadnog Balkana i omogućavaju svake godine učešće sve većeg broja VET učenika u iskustvima mobilnosti koja mijenjaju život širom Evrope.

7. Uticaj

Zahvaljujući projektu bilo je moguće postići značajan uticaj na učesnike u mobilnosti (VET učenike i osoblje).

U pogledu učenika, mogućnost mobilnosti su uticale i na veću zapošljivost i svijest o EU. Iskustva zasnovana na radu u inostranstvu pozitivno su uticala na sticanje ključnih i profesionalnih kompetencija. Projekat je posebno za sve učesnike bio važna prilika da steknu samopouzdanje i programiraju svoju budućnost prema iskustvima koja su stekli u inostranstvu..

Kratkoročna mobilnost učenika:
Razvoj novih profesionalnih vještina: 4,1 u odnosu na 5 u prosjeku
Razvoj novih ključnih kompetencija: 4,3 u odnosu na 5 u prosjeku
Kratkoročna mobilnost učenika :
Razvoj novih profesionalnih vještina: 3,5 u odnosu na 5 u prosjeku
Razvoj novih ključnih kompetencija: 4,1 u odnosu na 5 u prosjeku

4

U pogledu nastavnika i zaposlenih u stručnom obrazovanju, stečene kompetencije pokrivaju oblast upravljanja projektima transnacionalne mobilnosti, kao i planiranje i metodologiju nastave sektorskih predmeta. Važno je napomenuti da je ovo važan rezultat, s obzirom da su generalno sve aktivnosti obuke bile na engleskom jeziku i da je postojala velika jezička barijera za nastavnike i zaposlene (posebno za nastavnike stručnih predmeta).

Indirektno, projekat je donio važnu promjenu u VET sistemima uključenih zemalja Zapadnog Balkana. Ogromno ulaganje u aktivnosti izgradnje kapaciteta dovelo je do promjene u odnosu na početnu situaciju VET zaposlenih na Zapadnom Balkanu. Stekli su znanje o svim aspektima mobilnosti: upravljanje (KA1) projektima, integraciju transnacionalnih aktivnosti u njihovu nastavnu metodologiju, kao i više znanja o Erasmus+ programu, ECVET-u i njegovim alatima. Sve partnerske organizacije Zapadnog Balkana, u bliskom kontaktu sa lokalnim i nacionalnim akterima i vlastima u

⁴ Ocjenjivanje od strane učesnika, konačni upitnik kog su popunili 15 učenika dugoročne mobilnosti i 192 učenika kratkoročne mobilnosti.

oblasti obrazovanja, razvijaju ekspertizu i kontakte za implementaciju važnih inovacija u nacionalnim VET sistemima, ubrzavajući proces reformi koji je u toku kako bi se pridružili se Evropskoj uniji.

Posljednje, ali ne po značaju, INTERVET WB je predstavljao značajan kamen temeljac za jačanje saradnje između Evrope i zemalja proširenja u oblasti stručnog obrazovanja..

8. Zaključci i preporuke

Implementacija ovog projekta, jedne od prvih inicijativa za pilotiranje mobilnosti za učenje na Zapadnom Balkanu, i njegovo pokretanje u vrijeme izbijanja pandemije Covid-19, bila je vrlo izazovna, ali su u isto vrijeme postignuti rezultati bili dragocjeni za sve uključene partnere i za lokalne zajednice.

Ovo su ključne naučene lekcije koje želimo da podijelimo:

a. Mobilnost van Evrope: izuzetno moćan alat koji treba dalje razvijati

Kao prvo, veoma je važno osvijestiti veliku potrebu mobilnosti u svrhu učenja i njen posljedični uticaj na VET sisteme van Evropske unije. Svi partneri koji već rade na Erasmus+ projektu primijetili su da u zemljama Zapadnog Balkana koje ranije nijesu imale koristi od programa kao što je Erasmus+, ova vrsta iskustva može obezbijediti ogromnu dodatnu vrijednost učesnicima i, s druge strane, lokalnim zajednicama.

Zahvaljujući ovim pozitivnim iskustvima, dobili smo veliku zainteresovanost stručnih škola u zemljama Zapadnog Balkana koje su spremne da svoje učenike pošalju na praksu u inostranstvo. Međutim, pošto su Erasmus+ nacionalne agencije prisutne samo u Srbiji i Sjevernoj Makedoniji, nemoguće je da mnoge od njih učestvuju u programu kao organizacije koje upućuju učenike. Iz tog razloga, predlažemo da se ubrza proces uspostavljanja nacionalnih agencija u svim zemljama Zapadnog Balkana, kako bi se svim školama Zapadnog Balkana omogućila lakša saradnja sa evropskim školama i na taj način podržalo stvaranje EU identiteta i osjećaja pripadnosti.

b. VET mobilnost u odnosu na mobilnosti visokoškolaca: voditi računa o budžetu

Još jedno važna lekcija naučena na osnovu upravljanja projektom, odnosi se na budžet. Za izračunavanje subvencija za finansiranje učenika u pilot pozivima, Komisija je odlučila da koristi sistem sličan onom koji se koristi za izračunavanje grantova za visoko obrazovanje u Erasmus+, u kom su subvencije za finansiranje bile 25-30% niže od sredstava koji se koristi za VET mobilnosti u zemljama EU.

Međutim, ovaj sistem ne uzima u obzir da su učenici ti koji učestvuju u projektima VET, a ne visokoškolci, te su mlađi i manje nezavisni od visokoškolaca, te im je samim tim potrebna značajna podrška u organizaciji prakse u inostranstvu. Pored toga, oni nijesu finansijski obezbijeđeni i dolaze iz zemalja sa nepovoljnim deviznim kursom, pa ih porodice ne mogu finansijski izdržavati.

Iz svih ovih razloga i kako bi se osigurao jednak pristup ovakvoj vrsti iskustva, predlažemo da se u budućim pozivima koristi sistema dnevnih stopa za stručno obrazovanje, a ne visokog obrazovanje.

Da zaključimo, projekat INTERVET WB je donio važan doprinos u uspostavljanju kulture mobilnosti učenja u zemljama Zapadnog Balkana.

Ova aktivnost će se vremenom proširivati, poboljšavati, inovirati, povezivati i unaprijediti ekonomski razvoj i promociju zajedničkih vrijednosti u zemljama proširenja.